

України; НАН України. – К.: РВПС України; НАН України, 2008. – Ч. 3 – 407 с. 8. *Форми та методи залучення громадськості: Навч. посібник / Інститут громадянського суспільства // За заг. ред. В. Артеменка. – К.: ІКЦ «Леста», 2007. – 240 с.* 9. *Соціальна ринкова економіка: основні орієнтири для України / Під ред. проф. Р. Клангама. Представництво Фонду ім. Конрада Аденауера в Україні та Інститут Реформ. – 64 с.* 10. *Збірник наукових праць Української академії державного управління при Президенті України / За заг. ред. В.І. Лугового, В.М. Князева. – К.: Вид-во УАДУ, 2001. – Вип. 2. – 436 с.* 11. *Ефективність державного управління в контексті європейської інтеграції: Матеріали щорічної науково-практичної конференції 23 січня 2004 р. / За заг. ред. А.О. Чемериса. – Львів: ЛРІДУ НАДУ, 2004. – Ч.2. – 332 с.* 12. *ТОР – Трикутник партнерства: Проект для українських самоврядних місцевих громад щодо керування їх суспільно-економічним розвитком. Ця публікація підготовлена за фінансової підтримки Європейського Союзу. ФРМД // Під кер. Яцька Квятковського. – Краків, 2005. – 96 с.* 13. [Електрон. ресурс]. – Спосіб доступу: <http://visnyk.icps.kiev.ua/> Вісник центру. Інформаційний бюлетень Міжнародного Центру перспективних досліджень. Число 41 (345), 11 грудня 2006 року. 14. *Гроховська Е. Місцеві громади зміцнюють свою сутність: Порадник для громадян. – Варшава, 2000.*

УДК 338.242

І.Б. Галюк, О.Ю. Мацькевич

Івано-Франківський національний технічний університет нафти і газу

ДЕРЖАВНЕ РЕГУЛЮВАННЯ РОЗВИТКУ ПАЛИВНО-ЕНЕРГЕТИЧНОГО КОМПЛЕКСУ ЯК СКЛАДОВОЇ КОНКУРЕНТОЇ ПОЛІТИКИ ДЕРЖАВИ

© Галюк І.Б., Мацькевич О.Ю., 2009

Розглянуто питання регулювання процесів розвитку паливно-енергетичного комплексу держави в аспекті проблемних тем, які існують сьогодні в економічному житті України. Визначено основні напрямки виконання завдань задля закріплення конкурентних позицій держави на світовому ринку.

The question of adjusting of processes of development of fuel and energy complex of the state is considered in the aspect of problem themes which take a place for today in economic life of Ukraine. Certainly basic directions of decision of basic tasks are for the sake of fixing of competition positions of the state in the world market.

Постановка проблеми та її зв'язок із важливими науковими та практичними завданнями. Сьогодні говорити про звичайний плин розвитку окремої організаційної структури будь-якого масштабу можна. Однак йтиметься лише про процеси, динаміка яких передбачає сталий характер перебігу. Питання стратегічного управління вимагають формування конкурентної політики, на засадах якої визначаються пріоритети розвитку та виходу на передові позиції. При цьому повинно забезпечуватись системне охоплення повного масштабу діяльності, чітке визначення орієнтирів розвитку, формування підходу синергічного використання наявних ресурсів задля досягнення максимального результату під час реалізації визначених завдань.

На рівні держави питання стану економіки, рівня соціальної сфери та життя людей загалом є тими критеріями, які дають змогу говорити про конкурентний статус країни. При цьому вагомого значення набирає питання витратної складової забезпечення повноцінних процесів економічного та соціального розвитку. Визначальний вплив у цьому випадку має рівень розвитку енергетики, зокрема паливно-енергетичного комплексу держави.

Аналіз останніх досліджень та публікацій, в яких започатковано вирішення цієї проблеми. Питанням оптимізації роботи паливно-енергетичної сфери, вдосконалення механізму управління та регулювання данцієї сфери діяльності багато уваги приділяється у працях вітчизняних науковців. Зокрема, питання вдосконалення економічних механізмів регулювання нафтогазового комплексу висвітлює в своїх роботах Н.Н. Якубовський. Аналіз проблем та перспектив розвитку окремих галузей цього комплексу вивчає в своїх публікаціях І.М. Карп. Питання формування ефективних механізмів державного управління у сфері енергоефективності розглянуто у працях О.С. Власюка, Є.І. Сухіна, В.В. Микитенко, О.М. Суходолі та інших науковців.

Формулювання цілей статті. Проблематика розвитку паливно-енергетичного комплексу сьогодні активно обговорюється та висвітлюється в наукових роботах. Однак питання системного підходу до забезпечення конкурентної політики держави на основі оптимізації витратної складової економіки, яка формується на основі паливно-енергетичної сфери, не набули належного розгляду. Вирішення цих питань прямо залежить від методів державного регулювання процесів функціонування енергетичної сфери. Тому розгляд питання конкурентної політики держави неможливий без врахування специфіки розвитку окремих галузей. Паливно-енергетичний комплекс в цьому аспекті посідає визначальне місце, оскільки за результатами його роботи формується істотна витратна складова промислового сектору та аграрного господарства держави.

Виклад основного матеріалу дослідження. Конкурентоспроможність держави загалом залежить від її галузевої спеціалізації та рівня розвитку пріоритетних напрямків діяльності. Сьогодні галузевий профіль України характеризується нерівномірністю розвитку промислового сектору, на що впливає специфіка галузевої структури та її ресурсний потенціал.

Ефективність роботи традиційної складової промислового сектору української економіки, а саме – чорної та кольорової металургії, вугільної та хімічної промисловості, є низькою внаслідок високої енергомісткості цих галузей та чутливості до технологічних нововведень. Ці галузі характеризуються високим ресурсним та експортним потенціалом, а тому технічне переоснащення дасть змогу знизити енерговикористання та собівартість виробництва.

Забезпечення конкурентоспроможності продукції машинобудування та легкої промисловості, які завжди були вагомою складовою традиційного промислового сектору, є складним процесом через такі чинники. З одного боку, це тиск міжнародної конкуренції та пропозиція дешевшої продукції порівняно з вітчизняними аналогами. З іншого, – це технічна та технологічна відсталість підприємств цих галузей, високий рівень енергомісткості виробництва і, як наслідок, висока собівартість продукції, що унеможливує конкурувати з імпортною пропозицією ні за вартістю, ні за якістю.

Питання забезпечення ефективного розвитку як традиційних для України галузей промисловості, так і перспективних пріоритетів, таких як галузі авіабудування, суднобудування, харчова промисловість, залежать як від рівня енергомісткості їхнього виробництва, так і від вартості енергетичних ресурсів, яка є вагомою складовою вартості сировини і матеріалів, процесів транспортування тощо та власне виробничого процесу підприємств відповідних галузей. Тому підвищення ефективності функціонування паливно-енергетичного комплексу напряму впливає на рівень конкурентоспроможності продукції вітчизняних підприємств і водночас рівень конкурентоспроможності держави загалом.

Паливно-енергетичний комплекс є складною системою забезпечення економічної та соціальної сфер енергоносіями та сировинними ресурсами. При цьому комплексний підхід до управління цією сферою передбачає розвиток усіх напрямків, в яких можливо досягнути ефективних результатів.

Паливно-енергетичний комплекс України сьогодні включає електроенергетичний та нафтогазовий комплекси, які забезпечують державу електричною та тепловою енергією, природним газом, моторними та котельно-пічними видами палива, коксівним вугіллям, продуктами нафто- і газопереробки. Ефективність його функціонування залежить від багатьох чинників, а саме:

- наявності природного ресурсного потенціалу;
- рівня переробки сировини на підприємствах комплексу;
- експортно-імпортного потенціалу;
- рівня завантаження підприємств комплексу;
- рівня прогресивності техніки і технології;
- рівня зношеності основних фондів підприємств комплексу;
- можливостей нарощування обсягів роботи;
- можливості диверсифікації діяльності;
- гнучкості та чутливості до нововведень;
- витратної складової діяльності підприємств комплексу;
- рівня залежності від імпортованої сировини;
- урядової політики;
- законодавчої бази, яка регулює функціонування комплексу тощо.

Через наявність великої кількості чинників впливу на діяльність паливно-енергетичного комплексу процес управління та регулювання його функціонування є вкрай складним. Саме тому сьогодні йдеться про сповільнення розвитку паливно-енергетичного комплексу України внаслідок багатьох проблем. До найпроблемніших питань належать такі:

- у паливно-енергетичному балансі країни значну частку посідають імпортовані паливно-енергетичні ресурси. Власних ресурсів для задоволення внутрішніх потреб країни недостатньо. Проблема ускладнюється залежністю від обмеженої кількості постачальників. У цьому аспекті можна говорити про фактично монопольну залежність від єдиного постачальника;

- матеріальна база паливно-енергетичного комплексу є вкрай зношеною. Устарівання основних фондів у цьому випадку веде до подорожчання самих ресурсів, що, своєю чергою, веде до збільшення витратної складової економічного розвитку держави;

- у багатьох випадках витрати на виробництво енергоресурсів не виправдовують отриманого результату. Витратна складова доповнюється витратами на транспортування та споживання ресурсів;

- переважна частина промисловості, яка формувала основу наповнення бюджету за рахунок експорту своєї продукції, наприклад, металургійна галузь, сьогодні використовує вкрай енергомісткі технології роботи. Як результат, діяльність є нерентабельною, з огляду на високу вартість виробництва;

- стан і розвиток паливно-енергетичного комплексу держави визначає рівень її енергетичної незалежності. Саме тому питання диверсифікації джерел постачання паливно-енергетичних ресурсів набувають особливого значення. При цьому повинні враховуватись і аспекти формування паливно-енергетичних запасів як необхідної складової економічної та енергетичної безпеки;

- основний акцент в розвитку паливно-енергетичного комплексу сьогодні робиться на джерела енергії та сировини, які не поновлюються, наприклад, нафтові запаси. Натомість, альтернативним видам палива та поновлювальним джерелам енергії уваги приділяється вкрай мало. Варто зауважити, що розвинені країни світу вже давно розпочали дослідження та розвиток нетрадиційних напрямків постачання енергії та палива. Світова громада вбачає у цьому радикально новий підхід до створення основи економічного зростання.

Усі названі причини уповільнення прогресивного розвитку паливно-енергетичного комплексу України впливають на рівень конкурентоспроможності промислового та аграрного секторів економіки. Ці питання повинні вирішуватись комплексно, в єдиному напрямку вирішення проблемних завдань. Це, своєю чергою, вимагає принципово нових підходів до забезпечення економічного та соціального розвитку держави шляхом раціоналізації структури виробництва, реформування усього господарського комплексу країни в напрямку зменшення його енергетичної складової та структурної зміни умов розвитку паливно-енергетичного комплексу з акцентом на підвищення ефективності використання наявного потенціалу та розвитку нетрадиційних джерел забезпечення паливом та енергією.

Світовий досвід вже має у своєму арсеналі позитивні результати, які отримані в ході реалізації процесів структурних змін в системі енергетичного забезпечення. Наприклад, Данія – країна, яка перейшла на використання енергії вітру і більшу частину енергетичних потреб задовольняє у такий спосіб. Активно в світі використовується сьогодні енергія сонця, енергія термальних вод, енергія біологічних відходів, енергія горизонтальних припливів. Усі наведені приклади – це приклади енергетичних джерел, які відновлюються, а тому можуть використовуватись протягом того періоду, поки зовнішні катаклізми не вплинуть на їхню ефективність.

Основними напрямками державного регулювання розвитку паливно-енергетичного комплексу України, які уможливають підвищити ефективність його функціонування та забезпечити підвищення рівня конкурентоспроможності вітчизняної продукції, підприємств та укріпити конкурентні позиції держави загалом, на нашу думку, можуть бути такі:

- забезпечення диференціації джерел постачання енергетичної сировини в Україну. Вирішення цього питання ускладнюється багатьма проблемами політичного, технологічного та економічного характеру. Однак політика уряду повинна бути максимально спрямована на узгодження конфліктних моментів та забезпечення варіативності вибору постачальників ресурсів;

- технологічне оновлення матеріальної бази паливно-енергетичного комплексу, що забезпечить здешевлення енергоносіїв та палива;

- територіальна раціоналізація розміщення підприємств паливно-енергетичного комплексу для забезпечення скорочення транспортних витрат;

- спрямування на забезпечення промислового та аграрного секторів економіки енергоощадною технікою та технологією;

- формування страхового резерву паливно-енергетичних запасів. Досвід зарубіжних країн свідчить про доцільність створення стратегічних державних резервів. Сьогодні в «Енергетичній Стратегії України до 2030 року» передбачено резервування близько 4 млн. т стратегічної сировини (нафти і нафтопродуктів);

- підтримка розвитку нетрадиційних джерел енергії, в тому числі із врахуванням географічного їх розміщення. Прогнозні дані світової динаміки використання нетрадиційних джерел паливно-енергетичних ресурсів свідчать про зростання їх частки в загальному балансі (прогнозне зростання становить 0,5 %). Водночас споживання нафтових ресурсів скорочуватиметься (скорочення становитиме близько 4 % у 2020 р. порівняно з 2006 р.);

- запровадження програми раціонального використання обладнання паливно-енергетичного комплексу з можливістю застосування окремих елементів основних фондів для забезпечення потреб нових напрямків розробок;

- сприяння розвитку науково-прикладних досліджень у сфері паливного та енергетичного постачання.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Питання енергетичного розвитку є глобальним на світовому рівні. На рівні держави воно визначає як результативність, так і ефективність економічного розвитку. Економічне зростання держави визначає рівень її конкурентної стійкості. Власне тому питання конкурентної політики та економічного зростання повинні розглядатись комплексно із врахуванням основних витратних складових.

Економічне зростання держави прямо залежить від джерел палива та енергії. Тому у цьому аспекті можна вже говорити не лише про економічне, але й про енергетичне зростання. Власне ступінь енергетичного зростання визначає рівень енергетичної незалежності держави і, як наслідок, її конкурентоспроможності.

Ці питання є складними, дискусійними і такими, що потребують подальшого комплексного вирішення із врахуванням усіх можливих наслідків прийнятих рішень.

1. Лапко О.О. Вплив конкуренції на формування стратегії розвитку нафтогазових компаній світу // Нафтова і газова промисловість. – 2006. – №1. – С. 3–8. 2. Артемов В.И. Управление процессом повышения экономической эффективности нефтегазодобывающего комплекса

України. – Харків: Харківський національний університет ім. В.Н. Карамзіна, 2006 – 284 с. 3. Суходоля О.М. Методичні основи формування програми розвитку політики енергоефективності // Збірник наукових праць НАДУ. – 2005. – №1. – С.219–229. 4. Карп І.М. Нафтогазовий комплекс України // Вісник НАН України. – 2006. – №2. – С. 32–41. 5. Енергетична стратегія України на період до 2030 року//<http://search.ligazakon.ua/>. 6. Адаменко С.В. Стратегія розвитку топливно-енергетического комплексу України в умовах глобалізації // Бизнес Информ. – 2007. – №8. – С. 46–50. 7. Єрмілов С. Проблеми та шляхи удосконалення державної політики України в галузі енергозбереження // Економіка України. – 2006. – №9. – С. 4–8. 8. Власюк О.С. Теорія і практика економічної безпеки в системі науки про економіку: Наукова доповідь. – К., 2008. – 52 с.

УДК 338.124.4:334.758

А.Г. Герасименко

Київський національний торговельно-економічний університет

АНАЛІЗ ВПЛИВУ ЕКОНОМІЧНОЇ КРИЗИ НА РОЗВИТОК РИНКУ КОРПОРАТИВНОГО КОНТРОЛЮ В УКРАЇНІ

© Герасименко А.Г., 2009

Досліджено сучасні прояви циклічності розвитку концентраційних процесів в економіці України. З цією метою проведено кількісний та якісний аналіз змін, що відбулися на вітчизняному ринку корпоративного контролю, виявлено причини уповільнення концентраційної активності у 2008 році, окреслено шляхи подальшого розвитку ринку. На основі порівняння сучасних тенденцій розвитку процесів концентрації в Україні із хвилею концентрацій, що відбувалась у США у 1980-х рр., здійснено оцінку їх ролі в оздоровленні економіки України.

The article is devoted the investigation of modern stage of M&A cyclical development in Ukrainian economy. The quantitative and qualitative analysis of native market for corporate control changes has been made. The reasons for slowdown of M&A activity in the year 2008 have been determined. The ways of future development the market for corporate control have been defined. On the base of comparison of modern Ukrainian tendencies of M&A development with American M&A wave of 1980s the estimation of modern M&As' influence the revitalizing of Ukrainian economy has been made.

Постановка проблеми та її зв'язок із важливими науковими та практичними завданнями. Аналіз еволюції концентраційних процесів у світі свідчить про циклічний характер їх розвитку, досліджуваний як класиками економічної думки – В. Баумолем, Д. Россом, Дж. Стіглером, Ф. Шерером, так і сучасниками – С. Авдашевою, І. Владиміровою, А. Ігнатюк, Дж. Клейнертом, Х. Клодтом, О. Радигінім Н. Розановою, Н. Рудик, К. Семенковою та ін. Результатом цих досліджень став розподіл концентраційної активності на шість хвиль, враховуючи коливання в сукупній вартості концентраційних процесів протягом періоду кінця ХІХ – початку ХХІ ст.

Сьогодні такий поділ являє собою для нас особливий інтерес з точки зору тісної кореляції, що спостерігається між циклами ділової активності та хвилями концентрації капіталу. Так, перша хвиля концентрації почалася з поживавленням економіки після Світової депресії 1883 р. та закінчилася депресією 1904 р. Друга – була ініційована біржовим бумом 1922 р. і протривала аж до початку Великої депресії 1929–1933 рр. Третя хвиля (1965–1969 рр.), як і попередні, була зупинена падінням цін на акції – помірним для більшості компаній, але істотним для фірм, що проводили агресивну політику конгломератизації. Початок наступної, четвертої хвилі збігся з біржовим бумом 1983–1984 рр., а її низхідний тренд припав на період 1987–1989 рр., будучи ініційованим